

L'amistat

L'amistat, a la qual jo sempre he ~~he~~ ^{concedit} tanta importància cons-
 tituïda en aquelles moments ^{el meu} ~~el meu~~ ^{únic} refugi. ^{material i moral} La família política,
 em parlava, el marit també. No sabia on ~~parava~~ ^{encara} que se-
 gons l'anarquista misteriós que m'hevia visitat a Barcelona,
 monsieur Choffat era a la zona nacional ^{alista}. Però fos on fos - en
~~el fons~~ ^{resolbat} aquest detall mancava d'importància - el que real-
 ment parlava i no d'ara sinó ja de l'època de la desaparició
 de Vita Felber, ^{durant} ~~el~~ els primers dies de la guerra d'Espanya, era
 el seu afecte envers mi. En realitat, jo havia copsat
 pocs detalls per fundar-hi les meves sospites, potser ^{encara} ~~mes~~
 que sospitar ~~de~~ ^{jo estava} ~~la~~ ~~convicció~~ ^{convicció} que Monsieur Choffat ja no
~~estava~~ sentia res del que e' havia unit a mi pel damunt
 dels ~~parens~~ ^{parens} i sentiments de la seva família: un entusiasme sexual,
 seguit d'una afeció conjugal, una fidelitat amistosa, un
 respecte personal... Res d'això no existia ja en canvi ~~no~~
 el que restava ben palès ~~des~~ des del començ de la Guerra d'

una divergència d'idees ^{després} ~~ferment~~ ~~desig~~ de llibertat, una mal dissimulada ~~fal~~
 Espanya era ~~l'era~~ de independència ^{moral i} econòmica. Jo, en la difícil situa-
 ció en que em trobava, en el desconsol anímic que sentia,
 necessitava afecte i ajuda. On els podia cercar? Nicolau d'
 Olwer; ~~veia~~ el fidel amic meu, ja tornava a ésser a Espanya
 a portar a París en una situació tan difícil i més compro-
 mesa ^{encara} que la meua. Josep Xirau, secretari (catedratic i) de
 la universitat autònoma de Barcelona, ^{amic meu del bon temps el qual} ~~era~~ també m' havia
 visitat a Michaelle Duerst, tenia prou feina per ell; ^{la}
 seva família, refugiats també a París, ^{Ventura Gassol, l'amic incondicional, on parava?} ~~Calia~~ recórrer als meus
 nous amics: els Portas, els Ingouille ^{les Bouget...} Havia començat
 per a mi l'època de les privacions, ~~de~~ i també ^{de} les hu-
 miliacions perquè la meua situació resultava tan ~~pet~~
 brillant ^{econòmicament i} ~~socialment~~ ^{brillant} tan poc brillant
 a demanar treball tan ^{modesta} ~~modesta~~ i desanimador, que
 la gent em rebia amb indiferència, amb fredor, a voltes
 amb mal dissimulada ^{malparança,} ~~mentiposa,~~ ^{pero,} passió, ^{També} simpatia.

Els Portas m' havien donat l'adreça del catedràtic
 de literatura castellana a la universitat de Ginebra. ~~No era~~
 fundador també de l'Escola d'Interprets, instal·lada i guel-
 ment a la universitat ginebrina. No era espanyol
 sinó austríac nacionalitzat suís pels seus grans mè-
 rits lingüístics. Monsieur Belleman coneixia ^{correntment} ~~molt bé~~ deu
 o dotze llengües entre elles, em penso, el rus i el japonès.
 Havia estat interpret del President ^{dels Estats Units:} Wilson i, entre al-
 tres mèrits que il·lustraven la seva brillantíssima
 carrera, hi figurava el d'haver endegat una gramà-
 tica i un diccionari ^{d'una} ~~de la~~ llengua romànica dels Grisons
^{esdevingué} la quarta llengua oficial de la Confederació Helvètica.
 Monsieur Belleman em va rebre amb una gràcia i
 amabilitat de gran senyor. mal. Desafortunadament no
 feia gaire que havia fet anomenar catedràtic ^{auxiliar} ~~adjunt~~
 de llengua castellana, ^{per} un refugiat ^{polític} ~~polític~~ madrileny
 de nom Altamira, Aquest home tenia un tipus de xulo i sofria d'un tic nerviós

mentre parlava anava fent ^{publicacions} [61] Pullet. Schavira ^{ajudant amb una est.}
~~mpija amb la que vivia~~ ^{publicacions}. Aquest individu nomenat
el qual sabia el castellà molt menys ^{últimes} ~~que jo~~ - També era
~~amic dels Poytas i del seu castellà~~ ^{referent als} ~~lingüístics i de la seva fidelitat a~~ ^{els seus correixes}
~~la llengua castellana~~ ^{literària}
Van manar ocasions de documentar-me - [61]

Monsieur Velleman lamentava molt que jo ho que's fer
tard, Només de parlar castellà amb mi, durant el curt
espai de la visita, el catedràtic de literatura castellana, restat
convencut que jo en sabia més que el seu ajudant - més
tard, també es ^{demostrava} ~~va~~ ^{que jo en sabia igualment} ~~me~~ ^{me}
que ell mateix ^{perdoneu la modestia} ~~i aquest~~ ^{va crear entre}
nosaltres, entre Monsieur Velleman i jo, ^{vell dir,} una barreja d'
afecte, col·laboració i d'incòmoda rivalitat. De moment em va
dir que era ~~una llastime~~ ^{espanyol.} liolia que jo no posseís un títol
universitari, jo li vaig replicar que els títols universitaris
no ^{oixen} ~~afegien~~ ni un gram de ciència en el saber d'un individu
→ teniu raó - va acceptar - però serveixen per a trobar feina

Llavors vaig ser jo qui li va dar la raó -

- Però, aleshores, tot seguit, el que jo pretendia llavors que ~~ving~~ estudiava la llengua castellana a la Universitat de Barcelona, no era fer de mestra de castellà sinó ~~havia~~ ésser capaç de conèixer i escriure bé aquesta llengua

- Podien no menys haver previst que un dia haurien de ensenyar-la.

- Crec que estic preparada per a fer-ho.

- Però no ~~ho~~ ~~havia~~ ~~est~~ oficialment.

Tot amb tot, Monsieur Velleman em va ^{procurar} ~~dar~~ ^(ocupació) una petita ^{estudi} de la rue St. Victor ^(a parlar) ~~seu~~ ~~despatx~~ ^{castellà} un cop per setmana aniria al ^(amb ell, a ajudar-lo a corregir els treballs dels alumnes.)

Aquesta ocupació la feia amb molt de goig. Monsieur Velleman era un home intel·ligent, amable i correctíssim. No em pagava més que quatre francs per sessió però ^{em} ^{acompaniar-me} sempre a la porta, no la fanejava fins

que jo havia baixat ^{tots} els esglavons del
 encara doblegar el Torç en una elegant reverència.

Peri quatre francs per setmana no em permetien
 alimentar-me ni de patates ni d'arròs o flors de cibada
 bullits amb aigua i sal - He citat els aliments més
 appendiosos del mercat ginebrí - Demés
 batals - calia comptar el gas per coure'ls i l'electrici-
 tat per enllumenar-me, el lloguer de l'aportament...

També per recomanació dels Parlatj vaig passar un examen
 de traductora a la S. de N. Vaig traduir quatre hores
 seguides, del castellà al francès, del francès al castellà, Ho vaig
 fer sense cap diccionari però amb una gran facilitat
 Disortadament no tenia cap radri natge d' aquells que
 compten a l'hora de procurar-te una col·locació. També
 em vaig examinar de dactilografia. ~~Es~~ Tractave de
Aquell examen
^{Picor} ~~per~~ una gran quantitat de mots en un minut. veia una
 comèdia més, destinada al francès - I en aquest es el francès

podia justificar-se en les faltes dactilogràfiques, que ~~no~~
no dubto m'hi havia moltes, mentre ~~per~~ la traducció
era segurament correcta, encara que sense resultat
positiu. Extra professionalment algui, em va sometre el que en aparença em pareix ne jark

a un intencionalment interrogatori polític. Preferent a la guerra civil, espanyola

Tot i sospitar que la meua actitud ~~era~~ perjudicava
els meus interessos, em vaig negar a fer deliberacions ni en pro ni en contra
de la República, ni en pro ni en contra dels nacionalistes dels
qual jo, en aquell moment, no podia honoradament afirmar (res) ni negar.

Tot aquest catibell polític de la S de N i del B. I. T.
m'enfastidia tant que tot i perjudicar-me econòmicament,
em vaig alegrar de no entrar-hi.

~~El~~ Monsieur Velleman no em va ajudar mai el seu
encara que cada dia em donava més feina. Vaig acabar
correctant els textos d'exàmen de fi de curs de la seva
escola d'Interprets, a propòsit dels quals vam sostenir una
petita discussió. Monsieur Velleman pretendia que jo era

massa exigent. Jo li vaig replicar que aquelles ~~era~~ ^{correccions pertanyien} la ~~meua~~ ^{meua} ~~collaboració~~ ^{collaboració} ~~perquè~~ ^{secret} ja que el meu nom no figurava enlloc. Ell podia reconèixer els texts i posar als alumnes la nota que més s'abellís. Monsieur Velleman també em feia fer alguna traducció i, a propòsit d'una d'aquestes traduccions que ~~ell~~ jo feia i ell signava, vam discutir prop d'una hora - la que jo cobrava per setmana. La discussió era a propòsit de la preposició a que tan lliurement usaven els clàssics i els romàntics, els contemporanis ^{en} - i no parlarem ~~de~~ dels moderns - escriptors este-llans ^{en}. Jo coneixia, tan bé com Monsieur Velleman les regles confuses ^{que dona} la gramàtica de ^{la Regl} l'Acadèmia ^{espanyola} ~~per a~~ ^{per a} l'ús d'aquesta preposició. N' havia ^{pres} ~~apuntat~~ més de vint notes, per mitjà de les quals procurava orientar-me, naturalment, sense aconseguir-ho ja que una regla desmenteix l'altra i el pobre estudiant de bona fe acaba per acceptar que, llevat d'algunes

normes clares, ^{que ofereix la Modernia 66} els millors escriptors castellans, han acabat
per negligir-les i usant l'empiradora prepotència de la
manera que més els ha convingut, basant llur tria
en una qüestió de fonètica, de sentiment o de gust;
monsieur Kelleman i jo van acabar posant-nos d'
acord, com ens hi posavem sempre i si m'entretenia
a descriure aquests detalls, és, simplement, per demostrar
el que la meua excessiva bona fe podia fer i feia
pel mèdic preu de quatre francs per setmana.
Les feines que ~~se~~ se'm presentaven eren totes i pudentment
lucratives. ~~atrac~~ i, sempre, lliçons de castellà; i sobretot en
vair acceptar una pel repàs del migdia. El meu alumne
un amic ¹⁴ dels Ingouville, mig anglès mig suís, no podia
despendre els dos, tres o quatre francs de la lliçó però
consentia a estivar o ~~multiplicar~~ ^{dividir} el bifeu ^{del dimer} i fregir una
o dues patates més, ^{afegir} dues o tres fulles d'enciam a l'amanida

D'altra banda era un gran senyor. Em rebia amb un
 cortès besaman, ^{acompanyat} d'una elegant reverència.
 Ell mateix, ^{com a impenitent,} preparava el ^{seu} ~~dinar~~, ^{de com a impenitent,} sempre esquisit, sempre
 escàs, ~~però~~ rematat per una bona tassa de cafe'. Des-
 prés feiem la eligió de castella i en acabat jo me'n tornava
 a casa. Roche, aquest era el nom del meu alumne,
 em parlava sempre efectuosament "Aggerez-vous. la ma
 petite fleur" "Aurovoir ma chère fleur"... Dissortadament
 la salut del ^{meu alumne} ~~Roche~~ era feble i capriciosa. Sovint el trobava
 acompanyat en un divà i jo mateixa havia d'anar a com-
 prar el fideu, l'enciam i els tomàquets i preparar el ^{modest} ~~dinar~~
 Aquest ^{segon} ~~primer~~ exemple de com m'anaven els negocis, de-
 mostra una vegada més, la meua incapacitat comercial
 i la meua feblesa sentimental.

La sort em va procurar també una ~~altra~~ deixeble fran-
 ceses, ~~la primera~~, una dona jove i agradable empleada a
 la S. de N. Em pagava regularment però ~~no demostrava~~ ^{no demostrava}

cap afecció a

~~la sensació que al costell~~ la llengua castellana ~~el~~ ~~interès~~

~~ser~~ ~~molt~~ ~~poe~~. Jo anava a la seva pensió i sovint no
 feiem sinó ~~parlar~~ ^{conversar} en francès, d'una cosa o altra. Aquesta
 alumna em va durar fins ~~a~~ l'esclat de la segona
 guerra mundial però ja abans, ~~quan~~ Madame Bo-
 vard, cada dia més neurostènia, va decidir tornar
 a viure a Michaelle Ducrest i ~~ja me'n veig haver d'anar~~
~~cap a ciutat, indomitable~~ ~~la~~ meua alumna francesa, em
 va invitar a anar a viure en la seva pensió, una villa
 confortable instal·lada en un barri residencial. Però jo no
 podia ^{ella} ~~veig~~ ~~acceptar~~ ^{que paqués per mi}. Veig fer un tracte amb la mestressa, tracte
 que consistia en pagar ^{només} mitja pensió, tenir dret ~~a~~ l'habitació
 i al dinar. Per sopar i esmorzar ja m'espavillava: es o dir
 em prepararia una ceba amb llet, nesceta i llet de pot, amb
 l'aigua calenta del bany, i un bon tros de pa que no era

car i atipave. ~~llavors el meu pressupost~~ Però admet aqueste
 mitja pensió no ~~hauria~~ pogut pagar-la si modernisme
 R. que guanyava un tm sou a la P de N, no hagués deci-
 dit prendre dues lliçons ^{de castellà} per setmana, ~~a~~ no amb la intenció
 d'aprendre més ràpidament i millor la bella llengua
 de Cervantes sinó amb l'exclusiu propòsit que jo mengés
 com cal un cop al dia i m'acotxés en un llit net i tou en
 una habitació calefaccionada. Però com si una fatalitat in-
 pel·lable em perseguís, aquest arregle va durar poc. Ja en par-
 laré, ~~#~~ del final de l'arregle, ~~a~~ en el seu toportiu moment
 de la primera època de la meua estada a Suïssa,
 que va durar des de l'estiu del 1938 fins el hivern del
 1949 amb l'interval dels dos anys ^{passats a} ~~que vaig viure a~~ França,
 en sero un record ^{entre} dolorós ^{exaltat} (l'època de Michaelle Du-
 crest - de l'estiu de 1938 fins a mig hivern del ~~1939~~ ^{mateix any})
 puc dir que ⁿⁱ més gana ⁿⁱ més fred no m'he passats en

expirava ~~me~~ ^{tota} ~~me~~ la ⁼⁷⁰⁼ meua vida, ~~ni sans ni des-~~
~~prés de la meua estada a Michaelle Durest.~~

Un dels records més penosos ^{d'aquell temps} ~~és~~ la visita d'un
oncle del meu marit: monsieur Théodore Mallet. Aquest
senyor, com tots els de la família de la generació de la meua
sogra, vivia de renda, era vidu i sol, una de les seues
filles havia estat ^{desmarcada} ~~descaçada~~ per la Sante feu i aleshores
era ^{a París} ~~monja~~ d'aquest cas extraordinari en parlar en
una altra ocasió - llavors que l'oncle Théo es presentava
a Michaelle Durest amb el seu aire bonàs i ~~pacífic~~
cordial, jo no li amagava res de la meua difícilíssima
situació econòmica. L'afar milloàs - Raurell se n'era anat
de mal borràs i jo menjava patates i arros bullits, uns
aliments que em permetien els meus escassíssims ^{cabals} ~~est~~
~~vici~~ i encara gràcies que havia tingut el seny i la voluntat
de reservar-me una ^{certa quantitat} ~~part~~ de ~~del~~ L'oncle Théo em va prometre que em passa-
ria un tant per més, Només li cedia consultar-ho amb el

seu Denys = 71.

nebot, el meu marit, perquè aquella quantitat que l'oncle Théo em passaria seria equitativament descomptada de la ~~herència~~ que mossieur Denys Choffat, havia d'heredar ~~de~~ la mort de l'oncle.

D'esmentada mensualitat jo no vaig ^{la} percebre ~~mai~~ mai així com cap altra ^{quantitat} ~~prevenint~~ de la meua família política. Des del començament de la guerra-civil ^{d'Espanya} fins l'hora present ~~no~~

quan escriu la darrera part de les meues memòries. e "les Eres de Gardilans" ^{"de vilada en l'amable hospitalitat dels Anglerells"} (en 1970, jo, del meu marit ni de cap membre de la seua família no m'he rebut ni

un franc. En una reunió de família a la qual vaig assistir a fa ~~diversos~~ ¹⁰ d'aquell ^{malaurat} ~~malaurat~~ ^{any} 1938, l'oncle Théo em va explicar que si no ^{m'} havia podut ajudar ~~econòmicament~~ econòmicament era perquè mossieur Choffat, el ~~meu marit~~ ^{seu nebot}

~~heurt~~ ~~refusat~~ ~~negat~~ a remunerar a aquella part de la ~~herència~~ ^{herència} ~~havia de rebre al dia que~~ ~~de~~ l'oncle Théo ~~marit~~. Aquells diners ~~no~~ ~~m'~~ ~~haurien~~ ~~permes~~ menjar una temporada, temporada